

21H991 Sonbahar 2003

Peter C. Perdue Öğretim Görevlisi

Çeviren: Özlem Çaykent

Konular hakkında Tartışma Yazıları:

3 Eylül GİRİŞ

Tartışma Yazısı 1: “**Tarihçilerin Yazdıkları Nasıl Çalışılır**”

Amerikan Tarih Kurumu'nun çoğunluğu profesyonel tarihçilerden oluşan yaklaşık 14000 üyesi vardır. Bunlar her yıl inanılmaz sayıda kitap ve makale yayımlarlar. Bunların çoğu ise az sayıda uzmanlar tarafından okunur. Sadece birkaçı geniş bir okuyucu kitlesine ulaşır ki bunlar da zaten diğer tarihçiler ve onların öğrencileridir. (Daha geniş okuyucu kitlesine ulaşan çalışmalar üzerinde daha sonra tartışacağız). Tarih dediğimiz zanaat uygulamalı bir çalışmadır. Burada pek az sayıda uygulamalı pratiğin dışında yönergeler, algoritmalar, kuramlar bulunur. Bence tarihin nasıl araştırılacağını öğrenmenin en iyi yolu başka tarihleri okuyup bunları tartışıp eleştirmek ve sonra da bunlara benzerini kendiniz yazmaya çalışmaktır. (Bu aslen Çinlilerin manzara resmi çizme öğretisinin çok eski bir metodudur, mesela başyapıtları kopyalama çalışmaları). Ancak bunun dışında başka yaklaşımlar da var, bunlara daha çok metodoloji derslerinde yer verilir. Bunları neden takip etmediğimizi ben sizlere açıklayacağım ancak sizlerin de çok derinlemesine olmasa da bu diğer yaklaşımlara aşina olmanız gerekiyor.

1. **Klasikleri okuyun:** Thukydides, Herodotus, Sima Qian, Gibbon, Macaulay, Michelet, Burckhardt gibi tarihçilerin çalışmaları hala okunmaya değer tarihçiliğin başyapıtlarındandır. Her ne kadar yazım tarzları ve araştırma yönelimleri değişse de bilimin aksine tarih öncüllerini bir kenara atmaz. (Ancak, ilerliyor muyuz? Donald Kagan'ın 4 ciltlik Peloponnesos Savaşı Thukydides'in yazdığından daha mı iyidir? Hangi açıdan?) Her halükarda 20.yüzyılda profesyonel tarihçilerin nasıl yazdıklarını oldukça derinden etkileyen birşey oldu. Klasik dönemin savaşlar, diplomasi ve milli devlet, *polis* (şehir), veya imparatorluk tarihlerinin yerini sarsan “alttan tarih”, “longue durée” (uzun dönem), sosyal ve ekonomik süreçlere bakan yeni tarihler ön plana çıkmaya başladı. Eski tarih anlayışı hiç kaybolmadı, hatta savaş ve politik tarih

yazımları hala oldukça etkin. Eski ustaların çoğu bugün popüler tarih, sosyal yapı ve kültür diye adlandırdığımız unsurları anlatılarına eklemişlerdir (bkz. Yeni Kültür Tarihinin yolunu açan Burckhardt'ın *Rönesans Medeniyeti*). Ancak ulusal politikaların 'büyük anlatısının' hegemonyası azaldı ve başka iddiada bulunanlar tarafından karşı çıktı. Herhalde bu milli devlet tarihlerinin sonunun Avrupa kolonyal imparatorluklarının sonu olan Birinci Dünya Savaşı'na denk gelmesi bir tesadüf olmamalı. Yani klasiklerin hala bir değeri var, ancak biz onları şimdilerde farklı okumaya başladık.

Bkz. Fritz Stern, ed., *Varieties of History* (Oldukça yararlı alıntılar var); John Clive, *Not By Fact Alone* (büyük Mauculay uzmanından klasik tarihçilerin edebi stilleri üzerine yorumlar).

- 2. Tarih Felsefesi:** bu iki farklı tatta gelen bir birikimdir, biri Anglo-Saxon ve analitik, diğeri ise Kıta Avrupası ve yorumcudur. Bunlardan ilki, Anglo-Amerikan felsefecilerin mantık ve düşünmenin (muhakeme) doğası sorunsalı ilgilerini Tarih çalışmalarına yöneltmelerinden ibarettir. Bu çalışmada çok ilginç bir olguyla karşılaşmışlardır: tarih standart pozitivist (olgucu) bilim kriterlerine uymuyordu, özellikle uymadığı noktalar doğrulatma (tarihi kaynakların 'gerçek' olduğunu nasıl biliriz?), ya da genelleme yapabilme kanunlarıyla ilgilidir (tarihçiler bir sürü örnekten yola çıkarak genelleme yaparlar mı yoksa tek bir örneği mi açıklarlar?). Tartışma Carl Hempel'in 'örtü kanun' kuramı, nedenselliğin doğası, tarihsel nedenselliğin doğrulanması (Burada Karl Popper'in etkisi vardır), ve buna benzer daha çok etkin konularda odaklanmıştı. Felsefecilerin en sevdikleri uğraşlar 'Napolyon Rusya'yı neden fethetmedi?' gibi farazi durumlardır. [Örnekler: Patrick Gardiner, *The Nature of Historical Explanation*; Morton White, *Foundations of Historical Knowledge*; William Dray, der., *Philosophical Analysis and History* (Louis Mink'in buradaki 'sinoptik görüşün' önemi üzerine makalesi oldukça ilginçtir); William Todd, *History as Applied Science* (birçok diğör örnekten daha ilginçtir, çünkü o bir 'zihinsel simülasyon' savunuyor ve fizik yerine mühendisliği model olarak alıyor)].

Bir diğör hararetli soru ise tarih bir 'beşeri' mi ve 'sosyal' bilim midir? Burada önemli yaklaşımlar R. G. Collingwood (Tarih Tasarımı), ve Wilhelm Dilthey'den gelmiştir: Sosyal bilimler toplumun genel kanunları çerçevesinde çalışır; tarihçiler ise empatik özdeşleşmeye (empathetic identification), *Verstehung* (anlama), vs. ulaşmaya çalışırlar. Bana kalırsa bu tartışmaların çoğu idealize edilmiş pozitivist bilimler (fiziğe imrenme) ve idiyosenkratik(özel durumlara ilgili) insani bilimlerin eşsizliği

arasında steril ayrımlar öngörülmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak özellikle de kendi kuramının temelini yoğun bir klasik Yunan tarihçileri analizi üzerine kurmasından dolayı Collingwood hala okunmaya değerdir.

Bu çerçevedeki birkaç çalışma bize iki noktada yeni özellikler sunar: bunlar detaylı olarak modern tarih pratiklerindeki gerçek örneklerle bakarlar ve bunu yaparken bilimde hayati önem taşıyan ‘değerlerin’ (politik ve ahlaki) önemini teslim etmekten de çekinmezler. Hugh Stretton’un *The Political Sciences* kitabı birçok tarihsel ve sosyal bilim çalışmalarının detaylı analizi yaparken değere dayalı konu ve nedensel faktörler seçkisi üzerinde durmuştur. Stretton’a göre R.W. Southern’ın *The Making of the Middle Ages* bu dönem kitaplarının klasik örneği, kararlı bir şekilde tarafsız gözlemcilerin yazdıklarından daha nesneldir. Bu tam da Southern’ın Ortaçağ değerlerine olan ilgi ve bağlılığından kaynaklanır. Daniel Little’in *Understanding Peasant Society: Case Studies in the Philosophy of Social Sciences* kitabı, benim konum olan, Çin kırsal toplum tarihi üzerine modern felsefe analizleri uyguluyor. Bunu yaparken bu alandaki tartışmaların arkasında yatan presiplere ışık tutarak ve bunlardan sosyal bilimler adına daha geniş sonuçlar çıkartarak çok iyi bir çalışma çıkartıyor. Donald McCloskey’nin *The Rhetoric of Economics*’i ise görüldüğü gibi değil. Modern yeni ekonomi tarihçilerinden biri olan McCloskey, analizine ekonominin geleceği öngörme yetisinden yola çıkarak hiçbir zaman pozitivist bir bilim olmadığını ve olamayacağını altını çizer. Ona göre ekonomi tarihsel bir bilimdir, ve onun gibi en iyi uygulayıcıları da görüş birliği yaratmada ya da tartışmayı güçlendirmek için retorik (matematikselsel olan da dahil olmak üzere ikna etme metodlarıdır) alanında ustalaşmışlardır. Bu tartışmaların birçoğu eğer bilim sosyolojisi üzerine yazılanları takip ettiyseniz tanıdık gelecektir. “Kuram-yüklü gözlem”, “olguların kuramlara hükmetmesi “belirlenmemişlik” , “yorum bilim çevre” gibi kavramlar farkı kisveler altında somut olarak tarihsel çalışmalara uygulanmış olarak ortaya çıkacaktır.

Yorumcu tarzda Tarih Felsefesi ise Tarihsel Sürecin Anlamı’ını bir bütün olarak arar (buradaki büyük harfler bu kavramın Almanca’dan alındığının göstergesidir). Bunun ataları 19. yüzyılın büyük Alman tarihselci filozoflarıdır: Hegel, Marx (ekonomist değil ama Hegelci yönüyle), Spengler, Nietzsche ve en azından bir yorumuyla Michel Foucault onların mirascısıdır. Toybee ise onların Anglo-Saxon sürgünüdür. Geleneksel tarihçiler büyük sistem eleştirilerinde oldukça yıkıcıydılar (mesela Toynbee üzerine Peter Geil, ancak William McNeill bir nebze olsun Toynbee’yi

diriltmeye çalışmıştır). Bu büyük sistem analizleri Büyük Düşünceler'in klasik entellektüel tarihleri ile aynı kümeye sokuluyordu ancak az sayıda çalışan tarihçi bunları işe yarar buluyordu. Ancak Hayden White sistematik felsefecilerin (Marx, Tocqueville, Nietzsche) kullandıkları metaforlara bakarak edebi bir formda ve bunların klasik tarihçilerin kullandıklarına ne kadar benzer olduklarına işaret ederek onları tekrar hayata döndürdü. Sosyal tarih geleneğinin felsefeyi kararlı reddi tarihi sadece saf bir pozitivism mi sürükledi? Bu ıskartaya çıkartılmış Alman idealistlerde yeni irfanlar bulmak mümkün müdür? Faucault deli bir adam ve sahtekar mı yoksa modern zamanların en büyük tarih felsefeci midir? Ortaya çıkan tartışmalardaki tutku ve aşırılık bu konuların açık bir yara gibi olduğunu gösteriyor. Bazı Yeni Kültür Tarihçileri bu yorumcu geleneği tekrar canlandırırsalar da diğerleri bunu hala ısrarla reddediyorlar. Biz bu felsefecilerin kendilerini okumayacağız (bu sosyal kuramlar dersinin işi), bu derste, ancak bu kuramların bazı özel tarihi problemlere uyarlanmaları üzerine tartışacağız.

Boş Zamanlarında Tarihçiler: Bazı büyük tarihçiler, büyük eserlerinin yanı sıra, bize tarihin doğası üzerine düşüncelerini yazmışlardır. Bunların içinde en ünlüleri E. H. Carr'ın *Tarih Nedir*'i ve Marc Bloch'un *Tarihçilik Mesleği* [başka örnekler: Oscar Handlin, *Truth in History*. C. Vann Woodward, *The Future o the Past*, vs.] İki de okunması gereken kitaplardır. Felsefi olarak yoğun değiller ancak oldukça sağlamlar. Diğer yandan bu ikisi de onların ana çalışmalarını teşkil etmiyor: eğer bir seçim yapmak gerekirse onların ana eserlerini okumak daha yararlı olacaktır. Ancak onların tarihçilikle ilgili olarak mesleki, yapısal, tarz ve kaynaklarla ilgili ortaya attıkları birçok soru başka çalışmaların analizini yaparken tekrar önümüze çıkacaklar.

Tarih Yazımı üzerine Taramalar : Bunlar genellikle belli bir alan ya da alt konular üzerine yazılmış genel eleştirilerdir ve genellikle bu alan üzerine çalışan uzman biri tarafından yazılırlar. Örnekler: John Higham, *History*; Olivier Zunz, (sosyal tarih üzerine en iyisi; Lynn Hunt). Peter Novick'in kitapları da kısmen bu kategoridedir¹. [bu kitapla ilgili *Journal of American History* daki sempozyuma bkz.] Bu tarihçilerin asıl işi değil, ancak bunlar sizi bir alana yönlendirirken oldukça yararlı olacaktır. Alanın ana başlıklarını ve neler olduğunu anlamak için başlıca dergilerin içerik sayfalarını taramak başka bir yararlı çalışma olacaktır. Bunların çoğu eleştiri makaleleri yayınlar zaman zaman. *Reviews on American History* ise tamamıyla bu konu üzerine uzmanlaşmıştır. [Daedalus sayısı, *Historical Studies Today*; *Historical Studies Newsletter*; Dergi taramalarına da bkz.]

---

¹ Charles withers Placing the Enlightenment: Thinking Geographically about the Age of Reason